

ekologiczną a aksjologią zrównoważonego rozwoju. Poczynione przez Papuzińskiego ustalenia usprawiedliwiają – zdaniem autora – postawienie tezy o istnieniu zasadniczej, lecz często lekceważonej różnicy między edukacją ekologiczną rozumianą w sposób tradycyjny a edukacją na rzecz zrównoważonego rozwoju. Na koniec artykułu autor roztrząsa przyczyny niepowodzenia edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju w Polsce i równocześnie wskazuje powody tego stanu rzeczy, analizując treść dokumentów z zakresu polityki ekologicznej państwa.

Książka *Etyka wobec współczesnych dylematów* łączy analizę aktualnych dylematów moralnych z ich zastosowaniem na obszarze bioetyki i nowoczesnego państwa. Treść publikacji obejmuje zatem wiele dziedzin ludzkiego życia i postępowania – tych już znanych i wielokrotnie analizowanych, a także zupełnie pionierskich. Postawione w publikacji pytania oraz tezy są wynikiem pracy badawczej wielu osób. Odzwierciedlają one ich indywidualny sposób rozumienia rzeczywistości oraz inne koncepcje w sposobach podejścia do różnych problemów. Wydaje się, iż Autorom powiodło się niełatwe zaprezentowanie kompetencji poszczególnych dziedzin, różnic między naukami ścisłymi, przyrodniczymi i społecznymi. Choć publikacja *Etyka wobec współczesnych*

dylematów nie wyczerpuje szerokiego tematu sformułowanego w tytule, bez wątpienia stanowi ona punkt wyjścia dalszej dyskusji i polemiki.

Kwestia powiązań i zależności między współczesnymi dylematami moralnymi, bioetyką a polityką jest dziś niezwykle aktualna i bardzo żywo dyskutowana. Choć bioetyka w Polsce, na współczesnym etapie rozwoju odpowiedniego prawa i instytucji politycznych, nie weszła jeszcze w fazę zaawansowanego publicznego dyskursu, na przykładzie Stanów Zjednoczonych oraz wielu krajów Europy kontynentalnej można zaobserwować ostrą walkę o władzę interpretatorską i decyzyjną w bioetyce, co wiąże się także z coraz bogatszą literaturą na dany temat. Nie sposób wymienić wszystkich zagranicznych autorów publikacji książkowych czy artykułów, które poświęcone są bioetyce, jej społecznemu odbiorowi, a także politycznym implikacjom, do których tematycznie nawiązuje *Etyka wobec współczesnych dylematów*. Dobrze się stało, że książka ta pojawiła się na polskim rynku. Nie ulega wątpliwości, że jest to ważna publikacja polskojęzycznych autorów, w której – jakże aktualne dziś – dylematy bioetyczne są szeroko dyskutowane.

Ewelina Kosińska

„Europeanization. New Research Agenda”

Paolo Graziano, Maarten P. Vink (red.)

Wydawnictwo Palgrave, Macmillan, Nowy Jork 2007

Praca zbiorowa wydana pod redakcją prof. Paolo Graziano (Uniwersytet w Mediolanie) oraz prof. Maartena P. Vinka (Uniwersytet w Maastricht) pt. *Europeanization. New Research Agendas* jest rezultatem międzynarodowego projektu badawczego zakończonego konferencją w Marburgu w 2003 roku.

Najpierw sam projekt, potem konferencja, a następnie współpraca autorów przyniosła efekt w postaci wartościowej pozycji grupującej uznane autorytety, jak np. Peter Mair, Tanja A. Boerzel czy Rainer Eising, z takich dyscyplin, jak studia europejskie, stosunki międzynarodowe czy teoria polityki. Jeże-

li dodamy do tego autorytet recenzentów, a wśród nich odnaleźć można takie postaci, jak np. Philippe Schmitter, Liesbeth Hooghe czy Helen Wallace, oraz renomowane brytyjsko-amerykańskie wydawnictwo Palgrave-Macmillan, czytelnik jeszcze przed przystąpieniem do lektury ma świadomość, iż przyjdzie mu konfrontować się z tekstami najwybitniejszych współczesnych autorów oraz z publikacją najwyższej klasy.

Książka, która ma ambicje podręcznikowe, stawia sobie za cel krytyczny przegląd aktualnego stanu wiedzy w obszarze, który w języku polskim powinien być tłumaczony i używany jako „europeizacja”.

Tytułowa „europeizacja” odnosi się do tego obszaru badań nad Wspólnotami i Unią Europejską, które analizują wpływ (jego zakres, głębokość, dynamikę *etc.*) procesów integracyjnych na politykę wewnętrzną poszczególnych państw członkowskich w wielu różnorodnych obszarach i wymiarach. Za autorami możemy przytoczyć więc podstawową, ogólną definicję europeizacji jako: wewnętrznej (wewnątrzpaństwowej) adaptacji pod wpływem regionalnej integracji europejskiej.

Sama koncepcja „europeizacji” jako uznanego nurtu badawczego jest jeszcze poniekąd kontestowana, jednak dynamika jej rozwoju, szczególnie od późnych lat 90. ubiegłego milenium, i w konsekwencji bogaty dorobek gwarantują jej stabilne miejsce obok innych nurtów studiów europejskich. Mamy więc do czynienia z blisko dekadą badań w ramach wyemancypowanego nurtu, książka pojawia się więc w idealnym momencie – pozwalając na podsumowanie dorobku i wytyczenie nowych horyzontów badawczych.

Źródła europeizacji należy doszukiwać się w teoriach integracji międzynarodowej, przede wszystkim w pracach Andrew Moravcsika, szczególnie w tych teoriach, które – jak np. liberalne podejście międzyrządowe (*liberal intergovernmentalism*) – akcentowały się, z jaką procesy międzynarodowe, po-

nadnarodowe odzwierciedlają się w procesie politycznym wewnątrz państwa. Oczywiście to zjawisko podejmowane było w deliberacjach wielu innych badaczy zajmujących się teoriami integracji europejskiej, szczególnie w nurtach *multi-level governance* czy instytucjonalizmie, ale również np. w niektórych aspektach federalizmu. Zaletą tego nurtu badawczego jest również to, iż pozwala on analizować procesy polityczne (ale również ekonomiczne i społeczne) zachodzące wewnątrz państwa narodowego właśnie przez pryzmat ich europeizacji. Właśnie ten obszar został wskazany przez autorów zbioru jako potencjalnie rozwojowy z punktu widzenia luk w dorobku i literaturze. Wydaje się, że słusznie autorzy sugerują, iż europeizacja powinna obejmować zarówno bezpośrednie wpływy, jak i wpływy pośrednie, jakie procesy integracyjne mogą wywierać na wewnętrzny wymiar funkcjonowania państw członkowskich. Takie („rozszerzające”) podejście rodzi jednak pewne naturalne obawy o granice tej subdyscypliny. Chyba jednak akademicy poruszający się w obszarze nauk społecznych są do takiego stanu rzeczy przyzwyczajeni, a ponadto w erze gloryfikującej interdyscyplinarność nie wydaje się, aby był to powód do uzasadnionej krytyki.

Cennym elementem tej publikacji, do którego należy odnieść się pozytywnie, jest właśnie ustalenie agendy badawczej na przyszłość. Ta naturalna konsekwencja przeglądu dotychczasowego dorobku dyscypliny znajduje swoje odzwierciedlenie w rekomendacjach autorów, którzy sugerują kierunki badawcze, jakie pozwolą tej dziedzinie nauki rozwijać się. Jest wśród nich m.in. parametryzowanie europeizacji – oczywiście jest to dziedzina opierająca się w dużym stopniu na badaniach jakościowych, jednak wskaźniki ilościowe, które aplikowane są w badaniach, powinny zostać udoskonalone. Inny rekomendowany obszar do ekspansji to rozwój metod prognostycznych, co pozwoliłoby formułować sądy spekulatywne na temat przyszłości.

Ogólnie struktura książki podporządkowana jest logice podręcznikowej i w konsekwencji jasność i klarowność samego układu pracy jest jej niewątpliwą zaletą. Po części wprowadzającej czytelnik może zapoznać się z teoriami i metodami aplikowalnymi w tym obszarze badań. Część trzecia składa się z rozdziałów opisujących, jak „europeizują” się poszczególne elementy składowe systemu politycznego (w skali państwa), np. parlamentu, systemu partyjnego, władzy wykonawczej, sądów, grup interesów. Kolejna część książki to analiza poszczególnych polityk (rolnej, ochrony środowiska, łączności, zagranicznej, gospodarczej). Wydaje się jednak, że cel, który stawiają sobie autorzy, jest osiągnięty w ograniczonym zakresie. Wystarczy zauważyć, że ta właśnie część książki, dotycząca analizy kolejnych obszarów wspólnych polityk europejskich, nie obejmuje wszystkich polityk sektorowych – a niewątpliwie pozycja podręcznikowa powinna zawierać pełen ich zakres, tym bardziej że autorzy we wstępie obiecują kompleksowe podejście do zagadnienia, a nie jedynie ograniczanie się do egzemplifikacji. Ponadto brak w opracowaniu np. tak kluczowego obszaru, jak polityka społeczna – w ramach której zachodzą jedne z najciekawszych procesów europeizacji (np. w związku z przyjętą w grudniu 2006 roku Dyrektywą Usługową, zawierającą zasadę kraju pochodzenia) – stanowi jedną

z największych słabych stron tej książki, co należy przypisać oczywiście głównie redaktorom, wiadomo bowiem, że w każdej pracy zbiorowej, to oni odpowiedzialni są za kompletność publikacji.

Mimo wskazanych mankamentów książka jest warta polecenia różnym kategoriom czytelników. Przede wszystkim, oczywiście, znajdzie ona uznanie w świecie akademickim, jednak w związku z tym, że nie jest napisana językiem zbyt hermetycznym, powinna być przystępna również dla szerszego grona odbiorców. Tak więc średnio wyrobiony czytelnik zainteresowany podejmowaną tematyką nie powinien mieć problemów z percepcją treści zawartych w książce.

Publikacja adresowana jest na rynek międzynarodowy, jednak jej życzliwe przyjęcie byłoby wyjątkowo wskazane w Polsce i innych krajach naszego regionu, gdzie – jak się wydaje – nie mamy jeszcze do czynienia z w pełni wykrystalizowaną subdyscypliną czy z wyemancypowanym nurtem badawczym w szerszym kontekście rozważań nad integracją europejską, który bylibyśmy skłonni (wyodrębnić i) nazwać europeizacją. Tym bardziej, w związku z tym, należy polecić tę lekturę jako wartościową pozycję podsumowującą dorobek europejskich i amerykańskich autorów w tym obszarze badawczym.

Rafał Riedel

„Zarządzanie projektem europejskim”

Michał Trocki, Bartosz Grucz (red.)

Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007, ss. 290

Poziom zobowiązań przyjęty w wyniku negocjacji akcesyjnych wyrażający wysokość europejskich środków pomocowych dla Polski nie oznacza rzeczywistego wymiaru udzielanej pomocy. Faktyczny transfer środków unijnych, w tym Funduszy Strukturalnych,

warunkowany jest skutecznymi mechanizmami koordynacji i zarządzania systemem programowania na poziomie krajowej administracji. Z drugiej natomiast strony to, w jakim stopniu poziom potencjału społeczno-gospodarczego Polski zbliży się do śred-